

In memoriam

Narcisa Lengel-Krizman (1934-2008)

Polovicom listopada 2008. umrla je moja kolegica dr. Narcisa Lengel-Krizman. Zajedno smo radile u Institutu za historiju radničkog pokreta Hrvatske od 1964. do 1991, pa smo se dobro poznavale, a jedno vrijeme i prijateljemale. Narcisa Lengel-Krizman rođena je 3. prosinca 1934. godine. Bila je tek pola godine mlađa od mene, ali je bila mnogo viša, lijepa i ponosita stasa. Potjecala je iz građanske obitelji. Otac Vinko i majka Marija, rođ. Vrabec, odgojili su je brižno i s velikom ljubavlju. Poslije 1945. njezina je majka vodila cvjećarnicu nasuprot Mesničkoj ulici, koja je svojim izvrsno uređenim izlogom prepunim cvijeća podjećala da je potrebno voditi računa o tom posebnom daru prirode.

Narcisa Lengel maturirala je 1953. te potom studirala historijsku grupu predmeta na Filozofskom fakultetu u Zagrebu (diplomirala 23. srpnja 1960). Godine 1961. počela je raditi u poduzeću Intertrans, koje se bavilo međunarodnim transportom. Potom se 1. kolovoza 1962. zaposlila kao honorarni radnik u Centru za naučnu dokumentaciju Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske (IHRP; danas Hrvatski institut za povijest). Već 1. prosinca 1962. postavljena je na radno mjesto arhivista u Arhivu IHRP-a na poslovima sređivanja fondova iz vremena socijalističke izgradnje. To je utjecalo i na njeno znanstveno opredjeljenje. Na mjesto stručnog suradnika postavljena je u lipnju 1963. godine. Tada je napisala kritički pregled administrativnog perioda u socijalističkoj izgradnji, koji je objavljen u *Pregledu istorije SKJ (Putovi revolucije, 3-4, Zagreb 1965)*.

Od srpnja 1964. radila je kao asistent IHRP-a u Odjelu za radnički pokret 1941-1945. godine. Bila je zadužena za temu »Zagreb u narodnooslobodilačkom pokretu od 1941. do 1945. godine«. Njezin rad na toj temi urodio je objavljivanjem knjige *Zagreb u NOB-u* (Zagreb 1980). I do danas je to najpotpuniji pregled povijesti Zagreba za vrijeme Drugog svjetskog rata. Knjiga je nastala u uskoj suradnji s Ivanom Šiblom, za kojega je napisala i dijelove knjige *Iz ilegalnog Zagreba. Zagreb 1941.* (Zagreb 1965). Isto tako surađivala je i pri izradi edicije Mladena Ivekovića *Uloga lijeve hrvatske inteligencije 1919-1945*. Sudjelovala je u izradi kronologije Zagreba 1941. te kronologiji 1945-1950, a izrađivala je i biografske jedinice za *Enciklopediju Jugoslavije*. Radila je i na bibliografijama članaka i knjiga za period socijalističke izgradnje. Težište njena rada u tom vremenu ipak je bilo na Zagrebu. Radeći na toj temi, objavljivala je u *Večernjem listu, VUS-u, Komunistu, Putovima revolucije* i drugdje, vršeći brojne recenzije i razvijajući kontakte sa sudionicima antifašističkog pokreta. Za asistenta je izabrana 4. lipnja 1968, a 21. ožujka 1975. za znanstvenog asistenta nakon što je prijavila disertaciju *Zagreb u NOB-i i socijalističkoj revoluciji 1941-1945*, koju je obranila 1979. godine. Za znanstvenog suradnika izabrana je 1981, a za višeg znanstvenog suradnika dvije godine kasnije.

Udaja za prof. dr. Bogdana Krizmana 25. siječnja 1969. promijenila je Narcisi Lengel život i znatno utjecala na njezino usmjerenje. Smatram da je upravo ona zaslužna što je Krizman uspio objaviti čak šest knjiga o Nezavisnoj Državi Hrvatskoj i njenim vezama s Italijom i Trećim Reichom u izdanju Globusa od 1980. do 1986. godine. Te su knjige rađene uglavnom na dokumentaciji Sekretarijata za unutarnje poslove do koje je Krizman imao pristup. Po prvi puta objavljeni su mnogi važni izvori ili izvaci iz tih izvora za noviju povijest naše zemlje. I Narcisa Lengel-Krizman produbljuje svoje spoznaje istražujući novu arhivsku građu koju

dopunjava sjećanjima onih koji su stradali u ustaškim logorima. Narcisa Lengel-Krizman potpuno se posvetila istraživanjima ustaških logora i žrtvama tih logora. Sudjelovala je u jugoslavenskom projektu »Koncentracioni logori i stradanja tijekom Drugog svjetskog rata«, čije je središte bilo u Institutu za savremenu istoriju u Beogradu. Pisala je o logoru Jasenovac, ali i o talijanskim koncentracijskim logorima u Dalmaciji i Hrvatskom primorju, ženskim sabirnim logorima i dr. Bila je član uredništva *Časopisa za savremenu povijest* od 1981. do 1991. te zbornika *Antisemitizam, holokaust, antifašizam* (Zagreb 1996) i *Dva stoljeća povijesti i kulture Židova u Zagrebu i Hrvatskoj* (Zagreb 1998). Radi suradnje na tim projektima, koja joj se činila važnom, Narcisa Lengel-Krizman odlučila se u travnju 1991. za odlazak u prijevremenu mirovinu nakon što je u službi provela 30 godina.

Međutim, odlazak u mirovinu nije značio i prestanak njezina rada, već naprotiv. Pored pomoći dr. Krizmanu, Narcisa je nastavila vlastita istraživanja o stradanjima ljudi u fašističkim logorima te objavila velik broj vrijednih radova. Osobitu pažnju posvetila je stradanjima djece te je znatno korigirala dotadašnje radove o toj temi. Do kraja života bila je angažirana na izradi biografske enciklopedije o Židovima u Hrvatskoj. Svojim dobrim poznavanjem židovske problematike pridonijela je dubinskim spoznajama ovih tema. Spomena vrijedan rad jest njezina knjiga *Genocid nad Romima – Jasenovac 1942.* (Jasenovac – Zagreb 2003) kao najbolja istraživačka studija o toj temi.

Ukupno gledajući, dr. Narcisa Lengel-Krizman ostvarila je vrijedna istraživanja o povijesti Zagreba u Drugom svjetskom ratu i stradanjima ljudi, posebice djece, Židova i Roma tijekom Drugog svjetskog rata na prostoru Hrvatske. Posebno je vrijedna spomena i njena suradnja u časopisu za povijest židovske kulture *Novi omanut*, koji objavljuje Kulturno društvo Miroslav Šalom Freiburger. Narcisa Lengel-Krizman cjelokupnim svojim doprinosom uvrstila se u znanstvene radnike čija su djela od trajne vrijednosti za savremenu hrvatsku historiografiju.

Mira Kolar-Dimitrijević